

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

České divadlo po 2. světové válce

Tematická oblast	Od 2. sv. války po padesátá léta
Datum vytvoření	14. 4. 2013
Ročník	Čtvrtý
Stručný obsah	Politika způsobila po roce 1945 změny v čs. divadlech
Způsob využití	Rozšíření základního učiva v divadelním semináři
Autor	Dana Rambousková
Kód	VY_32_INOVACE_13_CRAM11

Jak to bylo za války

- 2. světová válka narušila plynulý vývoj dramatické tvorby, známí dramatikové, jakými byli např. Karel Čapek, Vladislav Vančura, zemřeli, Fráňa Šrámek, František Langer se už dramatu nevěnovali, Jiří Voskovec a Jan Werich se rozešli, Emil František Burian se dostal do tvůrčí krize.

V divadle nastupuje většinou nová generace.

- Činnost českých divadel byla německou cenzurou omezována, mnoho her zakázáno. 1. 9. 1944 pak byla vzhledem k blížící se frontě všechna divadla v Protektorátu Čechy a Morava uzavřena.

Změny v divadlech po r. 1945

- Bezprostředně po válce autoři navazovali na předválečnou literaturu. Brzy však ovládl i dramatickou tvorbu **schematismus**. Pohled na člověka byl zjednodušen, hrdina byl nositelem jen kladných vlastností, zatímco jeho protivník byl bezcharakterní (**černobílé postavy**). Politická omezení začala směřovat českou literaturu k **socialistickému realismu**.
- Mnoho divadel postupně změnilo provozovatele, výnos ministra školství a osvěty z 8. 6. 1945 zrušil divadelní koncese a produkční licence. Divadelnictví se stalo poplatné režimu. Do repertoárů divadel byly zařazovány sovětské a budovatelské hry, klasické hry ustupovaly ze scén.

Opakování

- Kdy byla v době Protektorátu zavřena česká divadla?
- Jak se projevoval schematismus v literatuře?
Zasáhl také divadlo?
- Znáte některé drama K. Čapka, V. Vančury, nebo Fr. Šrámka?

Odpovědi

- 1. 9. 1944 byla všechna divadla v Protektorátu Čechy a Morava uzavřena.
- Schematismus: pohled na člověka byl zjednodušen, hrdina byl nositelem jen kladných vlastností, zatímco jeho protivník byl bezcharakterní (černobílé postavy).

Divadelní zákon

- 20. března 1948 přijalo Národní shromáždění „divadelní zákon“, který definoval divadla jako veřejné instituce zřizované a provozované státem a výrazně omezil moc a samostatnost divadel. Ministerstvo informací a osvěty a Ministerstvo školství, vědy a umění (vedené Zdeňkem Nejedlým) vytvořily komise, pomocí nichž řídily divadelní činnost. Mohly ovlivňovat personální obsazení divadel, hodnotily práci režisérů a ovlivňovaly dramaturgy.

1948 - 1956

- První seznam zakázaných autorů vyšel v r. 1948.
- Na přelomu let 1948 a 1949 došlo k vytvoření **Svazu československých spisovatelů**. Výsledkem tohoto sjezdu byla zásada pracující do literatury. Oblíbené byly hry odehrávající se v továrně, na stavbě nebo na vesnici, nabádali k vyšším pracovním výkonům, ke spolupráci:
 - Vašek Káňa: Parta brusiče Karhana**
 - Vojtěch Cach: Duchcovský viadukt**
- Katolická literatura byla v této době zcela zakázána.

Generační drama

- Od druhé poloviny 50. let drama odchází od konfliktů v pracovním prostředí a věnuje se mezilidským vztahům, smyslu života. Mluví se o tzv. **generačním dramatu** - např.: Vratislav Blažek: Příliš štědrý večer (1960), v němž řeší ženich a nastávající tchán problém čestného jednání. Byla to hra k socialismu velmi kritická.
- Vratislav Blažek (1925 – 1973) byl český textař a dramatik, spolupracoval s Divadlem satiry. Známý je jako autor scénářů pro český film Starci na chmelu nebo pro film Světáci. Blažek po roce 1968 emigroval do Německa.
- Také **Hrubínovy** hry **Srpnová neděle** /1958/ a **Křišťálová noc**/1961/ znamenaly průlom ve schematismu.

František Hrubín: Srpnová neděle /1958/

- Generační konflikt mezi mladou generací a lidmi zkušenými, ale poznamenanými dobou, ve které žijí, řeší lyrické drama Františka Hrubína **Srpnová neděle** (1958).
- Jde o obyčejný prázdninový příběh. Během dvou posledních srpnových dní se setkávají v malé jihočeské vsi na břehu rybníka Hejtman rekreanti z Prahy a místní mládež. Postupně se v knize odkrývají příběhy postav. Pošt mistr z Písečné s přáteli věší lampióny na večerní zábavu. Přitom je pozorují manželé Vachovi. Ti přišli o svoji živnost, o velké cukrářství. Proto nesouhlasí s tehdejší dobou.
- Paní Vachová neskonale žárlí na parádivou čtyřicátnici Věru Mixovou. Její manžel je pracovně vytížen a Věra má čas se věnovat ctitelům , teď redaktoru Morákovi, nedoceněnému básníkovi, ukřivděnému slabochovi. Ve hře se potkali různí lidé různých profesí a povah tří generací a řeší se tu jejich mezilidské vztahy, nikoliv budovatelské téma.

Opakování

- Jakou divadelní hru nazýváme generační drama ?
- Pomocí internetu odpovězte na otázku, o čem pojednává drama Fr. Hrubína Křišťálová noc.
- Vysvětlete význam slov drama, dramatizace, divadlo, dramatik, dramaturg ?

Odpovědi

- Generační drama se nezabývá konflikty v pracovním prostředí, ale věnuje se mezilidským vztahům, smyslu života.
- O čem pojednává drama Františka Hrubína Křišťálová noc?

Odpověď: [Křišťálová noc — Česká televize](#)

Další dramatikové

- V. Nezval: **Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou** (1956) - varování před zneužitím atomové energie.
- [Vítězslav Nezval - Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou ...](#)
- [V. Nezval recituje \(1955\) - YouTube](#)
- J. Kainar: **Ubu se vrací aneb Dršťky nebudou** (1949) – první české absurdní drama. Základním tématem je zneužití moci. Hra byla zakázána.
- Od poloviny 50.let přinášejí širší pohled na svět mladší autoři :
- O. Daněk: **Umění odejít** (1955), **Čtyřicátý osmý** (1956) Jeho hry se často zabývají morálkou, autor je vždy na straně klasických morálních zásad.
- J. Topol: **Půlnoční vítr** (1955), hra inspirovaná Kosmovou Kronikou českou (Válka s Lučany).

Malé scény

- V roce 1957 začali **Ivan Vyskočil** a **Jiří Suchý** pořádat v pražské Redutě textappealová vystoupení. Slovo textappeal odvodil Ivan Vyskočil ze slova sexappeal, znamenalo přitažlivé texty a jednalo se o soubory písniček, povídek a krátkých scének.
- O rok později (1958) bylo založeno **Divadlo Na zábradlí** a v roce 1959 založili **Jiří Suchý** a **Jiří Šlitr** divadlo **Semafor**. Tato dvě divadla zahájila éru tzv. „malých scén“, později v Československu velmi oblíbených.
- Malými amatérskými scénami do divadel pronikali lidé, kteří se stali velice populární, např. mim Ladislav Fialka, režisér Ján Roháč, Miroslav Horníček, hudebník Ferdinand Havlík.

Opakování

- Kdy bylo založeno divadlo Semafor?
Jak vznikl jeho název ?
- Kdo je prof. Ivan Vyskočil?

Odpovědi

- Kdy bylo založeno divadlo Semafor a jak vznikl jeho název ?

Odpověď: [**Semafor \(divadlo\) – Wikipedie**](#)

- Kdo je prof. Ivan Vyskočil? Patřil k iniciátorům divadel malých forem. Spoluzakládal Divadlo Na zábradlí (režisér a umělecký vedoucí). Učil herectví a autorskou tvorbu na konzervatoři a od roku 1990 na DAMU. Jeho hry nesledují pevnou linii, reaguje na diváky a improvizuje.

Zdroje

- www.semafor.cz
- Vývoj českého divadla ve 20. století - Český jazyk a literatura
- Prokop, Vladimír: Přehled české literatury 20. století, O. K. Soft Sokolov, 1998